

VLAAMSE COMMISSIE ONROEREND ERFGOED

ADVIES VCOE 2017|003 VAN 16 FEBRUARI 2017

OVER DE VOORLOPIGE BESCHERMING ALS MONUMENT VAN HET DEVOTIEPARK MET LOURDESGROT EN BRON, OPENLUCHTPREEKSTOEL, PELGRIMSHUT, ZEVEN WEEËNWEG, KRUISWEG EN SINT-ROCHUSKAPEL, GELEGEN RUSTOORDLEI IN BRASSCHAAT, NAAR AANLEIDING VAN DE ADVIESVRAAG VAN MINISTER GEERT BOURGEOIS VAN 20 DECEMBER 2016

De Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed, rechtsgeldig samengesteld, brengt op 16 februari 2017 volgend advies uit:

1. De VCOE ontving op 20 december 2016 een adviesvraag van Geert Bourgeois, minister-president van de Vlaamse Regering en minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed over de voorlopige bescherming als monument van het devotiepark met Lourdesgrot en bron, openluchtpreekstoel, pelgrimshut, Zeven Weeënweg, Kruisweg en Sint-Rochuskapel, gelegen rustoordlei in Brasschaat. De commissie spreekt zich in voorliggend advies uit over de documenten in het kader van de voorlopige bescherming met name (a) het ministerieel besluit tot voorlopige bescherming, (b) de fotoregistratie, (c) het afbakeningsplan en (d) het beschermingsvoorstel.
2. Alvorens in te gaan op de verschillende artikelen van het ministerieel besluit wenst de commissie een algemene opmerking te formuleren. De commissie stelt vast dat in het inhoudelijk dossier verwezen wordt naar de Criterianota Mariagrotten (2014). De commissie betreurt dat deze niet werd opgenomen als bijlage bij het beschermingsdossier en niet wordt vermeld in de bronnenlijst.

De commissie stelt vast dat de criterianota een inschatting maakt van het aantal in Vlaanderen bewaarde Mariagrotten: *“Grosso modo kan worden uitgegaan van een duizendtal bestaande Mariagrotten”*. De criterianota concludeert dat *“uitgaande van een duizendtal exemplaren gesproken mag worden over een massale aanwezigheid van Lourdesgrotten in Vlaanderen met een stereotiepe vormgeving wat noopt tot een weloverwogen selectie van als monument te beschermen items”*. De criterianota stelt nadrukkelijk dat *“de meerwaarde die aan bepaalde grotten gegeven kan worden, voortvloeit uit de ensemblewaarde door een essentieel onderdeel te zijn van een groter geheel, door een functionele, historische, ruimtelijke betrokkenheid op een gebouw, een geheel van gebouwen met architectuurhistorisch (of stedenbouwkundig...) belang, of wegens de verbondenheid, de samenhang met aard en aanleg van een kerkhof, tuin, (devotie)park.”* De commissie ondersteunt dit principe van selectiviteit op basis van de ensemblewaarde. De commissie benadrukt wel dat dit principe veronderstelt dat voorafgaand aan het beschermen een onderbouwde selectie wordt gemaakt van de meest waardevolle en representatieve sites in Vlaanderen. Het is voor de commissie onduidelijk of een dergelijke selectielijst voor Mariagrotten en/of devotieparken werd opgesteld. De commissie vraagt om dit verder te duiden.

De commissie stelt op basis van voorliggend dossier bovendien vast dat naast de bescherming van het devotiepark in Brasschaat ook reeds de bescherming van het bedevaartsoord Sint-Arnoldus in Anzegem staat gepland. De commissie vraagt om de toekomstige ambities inzake de bescherming van dergelijke sites te verduidelijken.

3. Artikel 1 van het ministerieel besluit legt de voorlopige bescherming als monument vast van het devotiepark en verwijst tevens naar het afbakeningsplan en de uitgebreide fotoregistratie die als bijlagen bij het beschermingsbesluit werden gevoegd. De commissie ondersteunt artikel 1 van het ministerieel besluit.

4. Artikel 2 van het ministerieel besluit verwijst naar de historische, architecturale, artistieke, volkskundige en technische waarde die de bescherming als monument verantwoordt en beschrijft uitvoerig de erfgoedkenmerken en –elementen van het devotiepark.
5. De beheersdoelstellingen zijn opgenomen in artikel 3 van het ministerieel besluit. De commissie vindt het positief dat de beheersvisie uitgaat van de sterke ensemblewaarde van het devotiepark. Het is positief dat een geïntegreerde en duurzame aanpak wordt vooropgesteld waarbij de impact op het geheel wordt afgewogen en waarbij de draagkracht niet wordt overschreden.
6. Artikel 4 van het ministerieel besluit formuleert de voorschriften voor instandhouding en onderhoud van het te beschermen monument. Naast de vier generieke voorschriften worden drie extra voorschriften toegevoegd. De commissie merkt op dat deze drie voorschriften reeds vervat zitten in de generieke voorschriften. Zo kan voorschrift 5° ondergebracht worden bij voorschrift 2° en voorschriften 6° en 7° bij voorschrift 3°. De commissie vraagt de instandhoudingsvoorschriften tot de essentie te beperken en de drie extra voorschriften te schrappen.
7. Artikel 5 somt de toelatingsplichtige handelingen op. De commissie kan de toelatingsplichten ondersteunen.
8. Tot slot formuleert de commissie nog enkele opmerkingen bij het inhoudelijk dossier:
 - De commissie vraagt om aan de evaluatie van de erfgoedwaarden (hoofdstuk 2.2. van het inhoudelijk dossier) ook de toetsing van het te beschermen goed aan de beoordelingscriteria uit de criterianota voor Mariagrotten toe te voegen. Op deze wijze moeten de ensemblewaarde, zeldzaamheid, herkenbaarheid, authenticiteit en representativiteit van het devotiepark transparant worden gemaakt.
 - Wat betreft de bouwfysische toestand verwijst het inhoudelijk dossier (pag. 12) naar het inspectierapport opgemaakt door Monumentenwacht op basis van de inspectie op 23 en 25 april 2013. Dit verslag is niet bijgevoegd als bijlage bij het beschermingsbesluit en maakt dus geen deel uit van de bescherming. De commissie meent evenwel dat de beschrijving van de fysische toestand van belang is om de referentiesituatie vast te leggen. Op basis van de fotoregistratie kan de bouwfysische toestand slechts oppervlakkig worden beoordeeld. De commissie vraagt aldus een globale beoordeling van de bouwfysische toestand op te nemen in het inhoudelijke dossier.
9. Op basis van bovenstaande argumentatie en opmerkingen geeft de commissie een voorwaardelijk gunstig advies voor de voorlopige bescherming als monument van het devotiepark in Brasschaat. De commissie vraagt:
 - Te duiden of een selectielijst werd opgesteld voor de bescherming van Mariagrotten en/of devotieparken (par. 2);
 - De toekomstige ambities inzake de bescherming van dergelijke sites te verduidelijken (par. 2);
 - De instandhoudingsvoorschriften tot de essentie te beperken (par. 6);
 - Het inhoudelijk dossier op twee punten aan te vullen (par. 8).

Namens de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed,

Michiel Deweydt
Voorzitter